

er tað tinar egnu immunkýknur, sum hava lært at kenna sjúkuna aftur púra óheft av andevnum. Og tað er har, mann er nú, tí um tað ikki eydnast at fáa eina vaksinu við góðum andevnum, so hava vit nakrar minniskýknur í okkara immunskipan. Og við at fáa eina effektiva vaksinu inn í kroppin, so kunnu vit læra okkara minniskýknir at minnast koronavirusið.

– Tá koronavirusið so einaferð bankar á dyrnar, so aktiverast immunskipanin og leypur á koronavirusið uttan hjálp av andevnum.

So vit eru við at vera har ella?

– Vit vita ikki enn, um tað fer at virka. Og kanska hevur mann verið ov optimistiskur viðvíkjandi vaksinu, tí vit vita frá øðrum sløgum av koronavirus, at vaksurnar ikki eru serliga góðar. Tí koronavirusin er eitt forkøllisvirus, og tað sum eyðkennir eitt forkøllisvirus er, at mann rættiliga skjótt missur immunitetin.

– Um tú tildømis er forkølaður ein vetur, so fært tú kanska ikki sama forkøllis aftur sama vetur, men tú kann gott fáa tað næsta vetur. Tá korona so kom fram í ljósið, so vistu vit longu, at hetta var ein sjúka, sum var torfør at fáa langtíðar immunitet ímóti. Og tí er tað rættiliga óvist, um vit fáa eina langtíðarvaksinu, men í tí fòrinum kann mann kanska lata seg vaksinera einaferð um árið.

20 prosent óvissa

Hvussu álitandi er koronutestin, sum vit brúka í Føroyum? Havi lisið um eina óvissu millum 10 og 20 prosent?

– Tað eru fleiri mátar at lata seg testa fyri koronavirus, og tann besti mátin er ein PCR kanning. Tað er tann kanningin, sum bæði Landssjúkrahúsið og Thetis brúka, men hóast hetta er besti mátin, so er hetta ikki ein perfekt test. Lat okkum siga, at tú hevur virus í hálsinum og letur teg kanna, so er tað umleið 80 prosent møguleiki fyri, at royndin er positiv. Tað vil so siga, at um vit testa 100 froyingar, sum hava smittu í hálsinum, so megnar testin bara at fanga umleið 80 av teimum, tí har er ein óvissa á umleið 20 prosent.

Hvussu ber tað til, at óvissan er á 20 prosent?

– Tað er nógvar orsakir og ongin analysa er perfekt. Tað kann verða avmarkingar í sjálvari analysuni, hvussu tú potar ella um pinnurin er rætt stað. Og sjálv teknologin í pinninum og hvussu góður pinnurin spælir eisini ein leiklut. Har er ein rúgva av faktorum sum spæla inn fyri at fáa eitt optimalt úrslit.

Um vit siga, at 20 prosent av øllum froyingum eru dotnir niðurímillum, hvussu megnaðu vit so at fáa tamarhald á smittuni?

– Hóast testin ikki var 100 prosent eftirfarandi, og vit mistu 20 prosent av teimum smittaðu, so hava øll hini tiltøkini havt eina so stóra ávirkan, at tað hevur kompenserað fyri, at sjálv test-

Langar bíðirøðir hava verið til koronakanning

ingin ikki var perfekt. Og tá tosa vit um at halda frástøðu, gott reinføri, sóttarhald, og øll tey stóru tiltøkini, sum vórðu avlýst.

– Ein partur av frágreiðingini kann eisini vera, at fólk, sum finga ein negativan test, hava testað seg aftur seinni tá tey finga symptómir, og tá hava fingið positivt svar uppá testin. Og tað er hetta, sum orsøkin til at mann eisini testar tann sætta dagin aftan á komu til Føroyar.

Tey eldru gjalda ein hogan prís

Herfyri datt eg um eina grein, har mann vísti á, at einsemi hevði eina negativa ávirkan á okkara immunverju. Kann hetta hava havt ávirkan á búðfólkini á okkara ellisheimum, sum fáa rættiliga avmarkaða vitjan orsakað av koronu?

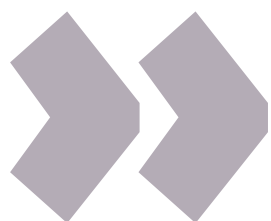
– Vit vita, at immunverjan er tengd at, hvussu vit hava tað sálarliga. Har er ein kobling millum kropsliga- og sálarliga heilsu. Og einsemi kann verða eitt slag av stress, sum kann ávirka immunverjuna. Men hvønn leiklut einsemi hevur í samband við koronu, tað tori eg ikki at úttala meg um, men stress kann í øllum fòrum gera teg meir móttakiligan yvirfyri infektiónum.

– Hyggja vit at øllum tiltøkunum, sum verða sett í verk rættliga harðliga og fýrakantað, so hevur tað ein hogan prís, sum øll kanska ikki eru áhugaði í at gjalda. Og tá hugsi eg kanska serliga um tey gomlu, sum verða tvungin til at isolera seg, sigur Shahin.

Ikki øll blíva smittað

Fyrr í ár fekk daman hjá mær koronu, men hóast bæði sonurin og eg høvdu verið nóg saman við henni í átta dagar, áðrenn hon fór í sóttarhald, so fekk hvørigin av okkum koronu. Hvussu ber tað til, at summi verða smittað, meðan onnur ikki verða smittaði?

– Tað eru fleiri møguleikar. Tað kann vera sjálv virusin, tí tað er

Fyri at framleiða virus, so fer virusið inn í okkara kyknur og biður kyknurnar um at hópfamleiða meir virus

nakað sum týður uppá, at ávís sløg av covid smitta meir enn onnur. Tí hóast talan er um sama virus, so finnast tað fleiri variantar av sama virus.

Ein annar møguleiki er sjálvur verturin, also persónurin sum hevur fingið virusið, tí tað er verturin, sum framleiðir virusið. Tað eru vit, sum eru fabrikkir, sum framleiðir virusið, tí ein virus kann ikki framleiða virus einsamøll. Fyri at framleiða virus, so fer virusið inn í okkara kyknur og biður kyknurnar um at hópfamleiða meir virus. Og tað er eisini stórir munur á okkara fabrikkum. Summi framleiða nóg meir virus enn onnur, og tey sum framleiða nóg meir virus spjaða eisini generelt nóg meir smittu.

So tað kann bæði vera sjálv virusið ella sjálvur persónurin, sum framleiðir virusið, sum er orsøkin.

Tann triðji faktorurin er umstøðurnar, sum persónurin ferðast í. Tað kann vera ein persónur, sum luttekur í nógvum stórum tiltøkum. Í USA hevur mann til

dømis hoyrt um eitt kór, har øll blivu smittaði av einum persóni. Ein annar faktorur er, um tú tosar hart, tí tosar tú hart, so smittar tú nóg meir enn tveir metrar. Og um tú syngur so er tað kanska enn meir. Hetta er alt faktorar, sum spæla inn í mun til, hví summi blíva smittaði, meðan onnur ikki blíva smittaði.

Shahin ósamdur við Tegnell um maskur

Herfyri segði svenski serfrøðingurin, Anders Tegnell, at ongi prógv eru fyri, at maskur hava eina fyriryrgjandi effekt. Hvat hevur tú at siga til tað?

– Fyrr í ár var mann skeptiskur yvirfyri maskum í vesturheiminum, men ikki í asiatiskum londum sum Japan, Taiwan og Korea. Har hevur verið traditióin at brúka masku um veturin móti krímsjúku. Vit hava øll sæð japanarar og kinesarar við maskum í Kastrup langt áðrenn koronu kom til Evropa. So vit í vesturheiminum hava havt eina aðra hugsan um maskur, og um mann hyggur at Danmark, Svøríki og USA fyrst í árinum, so meinti mann ikki, at vit høvdu nóg nógva vitan um effektivitetin av at brúka masku.

Ein annar faktorur, sum spældi inn í byrjanini av árinum var, at tað manglaðu maskur innan heilsuverkið, so mann var bangin fyri at ongar maskur fóru at vera eftir til tey, sum skuldu víðgera sjúklingarnar. Men seinni er so meir vitan komin fram sum týðir uppá, at maskurnar faktiskt eru effektivar. Og reint biologiskt er tað eisini rættiliga logiskt, tí at tú steðgar dropasmittuni, tá tú hevur eina masku. Og hyggur tú at USA, Asia og flestu londunum í Evropa, so eru tey ikki samd við Tegnell. Tað finnast enn tá summi siga, at maskurnar eru somikið effektivar, at um øll høvdu gingið við masku frá byrjan, so kundi samfelagið verið heilt opið.

Mugu læra okkum at liva við koronu

Um vit siga, at frá í dag av, so fært tú alt valdið í Føroyum. Hvussu hevði tú so handfarið koronukreppuna?

– Ja, mann hevur so í øllum fòrum lært, at mann skal vera varin við at vera ov sjálvsikkur í, hvussu mann skal handfara kreppuna. Men eg dugi illa at ímynda mær, at vit fara aftur til at steingja samfeløgini aftur upp á sama máta, sum vit hava gjørt. Tí prísurin verður hægri og hægri, og her hugsi eg ikki bara um økonomi. Eg hugsi eisini um sálarliga heilsuna og lærdóm hjá børnum og ungum, sum ikki sleppa á stovn ella í skúla.

Hvørjar framtíðarbroytingar dugir tú at síggja fyri tær?

– Eg kundi ímyndað mær, at um covid fer at verða hangandi, at mann so royndi at halda samfelagið koyrandi so normalt sum gjørligt, og heldur velja at fokusera upp á at verja tey, sum ikki tola smittuna. Kanska ikki verja tey við at nokta teimum kontakt við onnur, tí tað er tað ongin sum orkar í longdini, men verja tey við at blíva testaði javnan. Og at mann flytur seg frá at testa breitt, har øll lata seg testa, til at testa meir smalt.

Hvat leggur tú í orðingina at testa smalt?

– Ja, tá hugsi eg um starvsfólk á røktarheimum, sjúkrahúsum, barnagørðum og skúlum. At mann ger tað lætt hjá teimum at testa seg mánaðar ella ár fram í tíðina, til vit fáa eina tryggja vaksinu. So heldur enn at fokusera upp á at útruðda sjúkuna, so skulu vit læra okkum at liva við støðuni og verja okkum so gott vit megna.

– Eg sigi ikki, at hetta er tað, sum vit fara at gera í dag. Men eg dugi at ímynda mær, at hatta eru nakað, sum fer at broytast í framtíðini, sigur Shahin at enda.